

Diarienummer: LED 2022/160
Handling: 2

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
ku.md@regeringskansliet.se

Yttrande över Forum för levande historias framtida inriktning (Ku2021:A)

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har anmodats att yttra sig över ovanstående promemoria.

Angående utredningens förslag som rör relationen mellan Forum för levande historias (FLH) uppdrag och den verksamhet som ska bedrivas vid Sveriges museum om Förintelsen har DO inga synpunkter. Däremot finner DO anledning att yttra sig över några av de övriga förändringar som föreslås och som rör FLH:s framtida inriktning.

DO:s uppdrag är fastställt i lag och myndigheten har bland annat i uppdrag att verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.¹ Av förarbetena till lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen framgår att DO:s uppdrag bland annat innefattar att "...följa utvecklingen av diskriminering, rasism, främlingsfientlighet och andra former av intolerans inom olika samhällsområden. Myndigheten bör vidare fungera som en pådrivande kraft och en kunskapsbas för andras arbete med dessa frågor. I detta ligger att ombudsmannen bör agera för att initiera och medverka till kunskapsöverföring och upplysning och att goda exempel sprids. Det handlar också om att synliggöra strukturer som kan vara ett hinder för lika rättigheter och möjligheter. Den erfarenhet som ombudsmannen får av arbetet med individuella fall bör utnyttjas i den generellt inriktade verksamheten."²

Utredningen föreslår att FLH ska få ett tillägg i myndighetens instruktion som i flera avseenden skulle innebära att myndigheten får ett uppdrag som överlappar DO:s uppdrag.

¹ 1 § tredje stycket lagen om Diskrimineringsombudsmannen 2008:568

² Prop. 2007/08:95 Ett starkare skydd mot diskriminering, sid 380

Det föreslagna tillägget i FLH:s instruktion innebär enligt utredningen att FLH ska få "...till särskild uppgift att öka och fördjupa kunskaperna om antisemitism, antiziganism, rasism och intolerans".³ I sammanhanget konstaterar utredningen att begreppet intolerans används om diskriminerande praktiker som riskerar att hota demokratin och att intolerans är ett samlingsbegrepp för en rad olika företeelser så som exempelvis sexism, rasism, ålderism och religiös intolerans med mera. Utredningen menar att begreppet, i och med dess breda innebörd, passar bra i FLH:s instruktion just eftersom begreppet även inrymmer andra grupper i samhället än de som åsyftas avseende antisemitism, antiziganism och rasism, exempelvis hbtqi-personer och personer med funktionsvariationer. Förslaget motiveras med att FLH genom sitt arbete med att informera om och motverka olika former av rasism har ökat i omfattning de senaste åren.

Vidare konstateras att uppgiften att myndigheten ska informera om och motverka antisemitism, antiziganism, rasism och intolerans endast innebär en precisering av något myndigheten redan gör. För DO framstår det som anmärkningsvärt att förslaget läggs fram utan en analys av hur FLH:s föreslagna uppdrag förhåller sig till DO:s uppdrag och verksamhet och att DO inte ens nämns i promemorian är märkligt.

Frågan om förhållandet mellan DO:s och FHL:s uppdrag diskuterades i samband med bildandet av DO. I förarbetena till lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen konstaterade dåvarande regering att även om "...ombudsmannens uppdrag i denna del har beröringspunkter med Forum för levande historias uppgifter ser regeringen inte det som en nackdel. Tvärtom bör det vara till fördel för arbetet att fler aktörer finns som kan komplettera varandra. På så sätt kan arbetet mot främlingsfientlighet, homofobi och andra former av intolerans förstärkas."⁴

Inför inrättandet av DO framförde även FLH synpunkter på Diskrimineringskommitténs förslag på uppdrag till DO och anförde i sitt remissvar att FLH ansåg att "...förslaget om att ombudsmannen också ska förebygga och motverka rasism, främlingsfientlighet och homofobi har flera beröringspunkter med forums verksamhet. Forum för levande historia anser att det är viktigt att det finns en bodelning mellan olika myndigheters

³ Forum för levande historias framtida inriktning (Ku2021:A), sid 68

⁴ Prop. 2007/08:95 Ett starkare skydd mot diskriminering, sid 380

uppdrag för att på så sätt borga för resurseffektiva samarbeten och synergieffekter.”⁵

Både regeringens uttalande och FLH:s remissvar kan ses i ljuset av hur FLH:s dåvarande uppdrag var formulerat. I FHL:s uppdrag fanns då, till skillnad från det i promemorian föreslagna uppdraget, en tydligare koppling mellan FLH:s uppdrag att främja tolerans och mänskliga rättigheter och att det arbetet skulle ta sin utgångspunkt i Förintelsen.

Den nuvarande skrivningen i FLH:s instruktion är att myndigheten ”...har till uppgift att vara ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen.”⁶ Visserligen finns det i förslaget till ny instruktionen för FLH fortfarande skrivningar om att myndighetens arbete ska ta sin ”...utgångspunkt i lärdomar från Förintelsen”, men DO kan inte tolka förslaget på tillägg i FLH:s instruktion på annat sätt än att FLH ska få ett uppdrag som i större utsträckning än i dag blir samtidspolitiskt och som handlar om att informera om och motverka antisemitism, antiziganism, rasism och intolerans. DO:s bedömning är således att FLH:s föreslagna framtida inriktning överlappar med DO:s uppdrag.

Intrycket av att utredningens förslag tar sikte på att förändra FLH:s uppdrag så att myndighetens arbete får ett större samtidspolitiskt fokus förstärks även av utredningens förslag att FLH bör få i uppdrag att permanent verka för och samordna och följa upp de insatser som genomförs av andra aktörer för att motverka rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Detta intryck blir än starkare av utredningens redogörelse för de samtal utredningen fört med företrädare för Arbetsmarknadsdepartementet, Kulturdepartementet och Utbildningsdepartementet. Av promemorian framgår att företrädare för dessa departement lyft med utredningen att inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen och museets fokus på Förintelsen kommer innebära ”...en öppning för FLH att arbeta bredare och mer mot demokrati och mänskliga rättigheter, dock utan att förlora utgångspunkten i Förintelsen.”⁷ Enligt utredningen har företrädarna för departementen vidare fört fram att ”...FLH har vuxit till en motor för arbetet mot rasism i Sverige, med flera olika uppdrag på området” och att detta är

⁵ Prop. 2007/08:95 Ett starkare skydd mot diskriminering, sid 377

⁶ Förordning (2002:795) med instruktion för Forum för levande historia

⁷ Forum för levande historias framtida inriktning (Ku2021:A), sid 47

ett ”...uppdrag som inte har någon naturlig hemvist hos andra myndigheter.”⁸

DO anser det anmärkningsvärt att utredningen inte på något sätt förhåller sig till DO:s i lag fastslagna uppdrag eller myndighetens arbete. Mot denna bakgrund är DO kritisk till såväl den bristfälliga analysen som ligger till grund för förslagen att FLH:s uppgifter i instruktionen omformuleras och att myndigheten ges i uppgift att verka för att samordna och följa upp insatser för att motverka rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott som till förslagen i sig.

I sammanhanget vill DO även lyfta att det hade varit betydelsefullt om utredningen belyst frågan om vad ett effektivt arbete för att motverka antisemitism, antiziganism, rasism och intolerans bör bestå i och hur det bör organiseras. Inte minst med tanke på att utredningen förefaller vara av åsikten att detta arbete har en naturlig hemvist hos FLH. För DO hade det tätt sig mer relevant att knyta arbetet med att motverka antisemitism, antiziganism, rasism och intolerans till arbetet mot diskriminering och till arbetet för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Därmed hade förutsättningarna för arbetets bedrivande tillförsäkrats ett oberoende genom en koppling till diskriminerings- och rättighetslagstiftningen i Sverige. Avsaknaden av en koppling till såväl lagstiftning som praktiskt arbete mot diskriminering och för lika rättigheter och möjligheter oavsett diskrimineringsgrund riskerar enligt DO att leda till att arbetet med att motverka antisemitism, antiziganism, rasism och intolerans görs till en fråga om att ändra attityder, inte beteenden. Vilken syn utredningen har på detta och vad som motiverar tillägget i FLH:s uppdrag framkommer inte. Sammantaget bidrar detta till att det blir än svårare att bedöma konsekvenserna av utredningens förslag i denna del.

⁸ Forum för levande historias framtida inriktning (Ku2021:A), sid 48

Beslut i detta ärende har fattats av Lars Arrhenius efter föredragning av utredaren Björn Brodin. I den slutliga handläggningen har också chefen för staben Lovisa Strömberg, chefen för utvecklings- och analysenheten Lars Lindgren, chefen för utvecklingssektionen Cecilia Narby och experten Tarik Qureshi deltagit.

Lars Arrhenius,
diskrimineringsombudsman